

MORITZ RINKE **ME**
ARMASTAME
JA EI TEA
MIDAGI

Wir lieben und wissen nichts, 2012

**stseenid kahest abielust
kahes vaatuses**

Tõlkija Olev Mengel

Esiatendus 26. jaanuaril 2019 Endla Teatri Küünis

lavastaja	ENN KEERD	osades	
kunstnik	LIINA UNT	Hannah	ELINA REINOLD
valguskunstnik	IVAR PITERSKIHH	Sebastian, tema sõber	AGO ANDERSON
videokunstnik	ARGO VALDMAA	Roman	STEN KARPOV
muusikaline kujundaja	FELIKS KÜTT	Magdalena, tema naine	KÜLLI REINUMÄGI
liikumisjuht	CAROLINA TAGOBERT		
etenduse juht	ASTRID KIVILA		
valgusmeistrid	IVAR PITERSKIHH		
	JAAN LAUR		
helimeister	JANEK VLASSOV		
videomeistrid	ARGO VALDMAA		
	ELAR PALMISTE		
kostümeerija	KÄRT TÄHTSE		
grimeerijad	IVI SMELJANSKI		
	SIRLE TEEÄÄR		
	KARINA PAJUNURM		

MORITZ RINKE

Moritz Rinke sündis 1967. aastal Saksamaal Bremeni lähedal asuvas legendaarses Worpswede kunstnikekülakeses. Pärast keskkooli lõpetamist ja sõjaväe asendusteenistust õppis ta Giesseni ülikoolis rakenduslikku teatriteadust ja meediat ning kirjutas juba õpingute ajal artikleid ja reportaže sellistele ajakirjandusväljaannetele nagu *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine*, *Die Zeit* ja *Theater Heute*. Pärast ülikooli lõpetamist töötas Rinke Berliini päevalehe *Der Tagesspiegel* kultuuritoimetajana ning pälvis oma sealsete kirjutiste eest kahel korral prestiižse noorte ajakirjanikele välja antava Axel Springeri nimelise ajakirjandusauhinna.

1996. aastal esietendus Zürichis Rinke debüüt-näidend „*Der graue Engel*“ (Hall ingel), kuid kulus veel mõni aasta enne, kui ta päriselt näitekirjandusele pühendus ning oma draamateostega kiirelt Saksamaa üheks enim (au)hinnatud ja edukaimaks, kuid teemakäsituselt kõige vastulolisemaks kaasaegseks näitekirjanikuks sai. Juba 1997. aastal pälvis Rinke oma teise näidendi „*Der Mann, der noch keiner Frau Blöße entdeckte*“ (Mees, kes pole veel ühtki naist alasti näinud) eest Liechtensteini PEN-klubi kirjanduspreemia ning 2001. aastal valisid kriitikud tema näidendi „*Republik Vineta*“ (Vineta vabariik, maailmaesietendus 2000) hooaja parimaks saksakeelseks draamatekstiks. Mõlemad eelmainitud näidendid nomineeriti vastavalt 1999. ja 2001. aastal Saksamaa mainekaimale dramaturgiaauhinnale Mülheimi näitekirjanduspreemiale, sama au osaliseks said 2004. aastal näidend „*Die Optimisten*“ (Optimistid, 2003), 2006. aastal näidend „*Café Umberto*“ (Kohvik Umberto, 2005) ning 2013. aastal näidend „*Me armastame ja ei tea midagi*“.

2012. aasta detsembris Frankfurdis esietendunud „Me armastame ja ei tea midagi“ sai ülikiirelt saksakeelse teatriruumi enimmängitud näidendiks – ainuüksi esimese aasta jooksul jõudis see 11 esietenduseni, tänaseks on näidendit menukalt mängitud rohkem kui kolmekümnes saksakeelses teatris ning see on tõlgitud ka mitmetesse teistesse keeltesse.

Siiski ei ole „Me armastame ja ei tea midagi“ Rinke kõige publikumenukam teos – 2002. aasta suvel esietendus väikeses Wormsi linnakeses toimuvail Nibelungide-festivalil Rinke uustöötlus saksa kangelaseeposest. „Nibelunge“ mängiti edukalt ka järgmisel suvel ning aastail 2006-2008 ning tänu edukatele festivalietendustele ja nende televisiooniülekannetele jõudis see teos miljonite vaatajateni.

Näidendi „Kohvik Umberto“ valmimise järel võttis Rinke peaaegu seitsmeks aastaks näidendite kirjutamisest puhkust ning tegeles proosa kirjutamisega. 2010. aastal jõudis lugejateni tema autobiograafiliste sugemetega debüütromaan „Der Mann, der durch das Jahrhundert fiel“ (Mees, kes kukkus läbi sajandi). Sellest tragikoomilisest ja kohati sürreaalsest romaanist, mis viib lugejad autori lapsepõlvekoju Worpswedesse ja räägib kohaliku kunstnikekoloonia kolmest põlvkonnast, sai tõeline menuk, mida on tänaseks müüdnud üle 170 000 eksemplari. Kevadel 2012 ilmus Rinke (kes on juba aastaid Saksamaa kirjaniike jalgpallikoondise liige) teine romaan „Also sprach Metzelder zu Mertesacker...“ (Nõnda kõneles Metzelder Mertesackeriga...), mille alapealkiri „Valjud armastusavaldused jalgpallile“ on selgeks tõendiks autori teisest suurest kirest kirjutamise kõrval. Rinke kolmas romaan „Erinnerungen an die Gegenwart“ (Mälestused olevikust) ilmus 2014.

Praegu elab ja töötab vabakutseline kirjanik Moritz Rinke Berliinis, kus 2018. aasta detsembri lõpul esietendus ka tema värskem näidend „Westend“.

***Kes ei tea midagi,
see ei armasta midagi.
Kes ei oska midagi,
see ei mõista midagi.
Kes ei mõista midagi,
see pole midagi väärt.
Aga see, kes mõistab, see armastab,
märkab ja näeb ...
Mida rohkem on sisemist tarkust,
seda suurem on armastus ...
Kes arvab, et kõik viljad valmivad
maasikatega samal ajal,
see ei tea midagi viinamarjadest.***

Paracelsus

KOOMIKA ON TÖSINE ASI

Teie dramaturgia on väga peen ja te olete meisterlik dialoogikirjutaja, kelle loomingu keskmes on alati ebatavalised lood ja tegelased. Kui palju te mõtlete kirjutamise ajal vastuvõtule, kui oluline on teile teie tekstide mõistetavus lugejale ja vaatajale?

Moritz Rinke: Ma tahan jutustada lugusid. Maailm on nii hullumeelne, inimesed nii erilised ja mina olen kõigist neist imelistest asjadest huvitatud. Ma valetaksin, kui ütleksin, et mulle on ükskõik, kas minu lugusid mõistetakse. Ma ise ju ei loe ka meelsasti raamatuid, milles midagi elulist ei toimu.

Kui teadlikult te töötate sümbolika ja metafooridega, kui oluline on teie jaoks stseenide sümbolitega laetus?

Rinke: See kõik tuleb iseenesest. Ma ei mõtle üldse sellele, mis on sümbol või metafoor. Ma pean kirjutades lihtsalt oma tegelaskujusid uskuma ja oma kujutlusvõimet usaldama.

Teie teoste tegelased, nende areng ja raskused ning kõigest sellest tulenevad stseenid on ülinaljakad, grotesksed, ürgkoomilised ja samas ka liigutavad, mõjusad ja mõnikord traagilisedki. Mida tähendab teile tragikoomika ning kuidas te selleni jõudsite?

Rinke: Ma lihtsalt usun, et elu ongi selline. Me kõik oleme ju kuidagi traagiliselt koomilised. Kui tõsiselt me end võtame! Ka mina ennast. Ja kui koomiline see veel väljastpoolt paista võiks! Ma olen väga palju õppinud Tšehhovilt, tema kirjutas näidendeid kurbadest inimestest, kelle üle saab naerda. Ja minagi otsin kirjutades kogu aeg seda duaalsust. Võib-olla olen ma selle nüüd leidnud.

„Me armastame ja ei tea midagi“ tegelasteks on kaks paari. Mis köitis teid kahest naisest ja kahest mehest kirjutamise juures?

Rinke: Ma tahtsin kirjutada väga kontsentreeritult ja selline kahele paarile ülesehitatud lugu võimaldas mul rääkida inimestest just nii, nagu mina neid kogen. Ja praegu tundub, et see näidend tabas mingit õiget närvi. Ehk on asi tõesti selles koomiliselt meeleheitlikus vaates neile paaridele, nende inimeste killustatusele, igatsustele, eluvaledetele ja allasurutud tunnetele. Ja muidugi ka selles, et see on näidend näitlejatele – neli suurt rolli! Kui päris vanamoodsalt väljenduda, siis kirjutatan ma näidendeid, mille rollid pakuks näitlejatele palju mänguvõimalusi ja tundub, et selle näidendiga tabasin ma ka näitlejate puhul seda õiget närvi. Kui teatrijuhid tahavad publikuni jõuda, siis peaksid nad tegelikult palju rohkem oma näitlejate instinkte usaldama.

Üks meestest on tossike, teine segane; üks naistest tegija, teine kodukanake – kas tegu on kaasaegsete meeste ja naiste võrdkujudega, sümbolitega?

Rinke: Ma ei oska neid tegelasi nii tüpiseerida nagu teie. Mina näen neid mitmeplaanilisemalt. Näidendis ähvardab Sebastian klassikalise relvaga enda vastast Romani, et too satelliidistardi peataks või miskit sellist kosmosesse saadaks, mis kõik jälle välja lülitaks. Kuna meie maailm toimib nagu Roman, siis võiks nii ju meid kõiki segasteks pidada. Sebastian ja Magdalena esindavad näidendis pigem selliseid vanamoodsaid mõisteid nagu pühendumine ja tähelepanu ning seda, kui raske on nende omadustega elades meie tänase elutempo, iseseisvuse ja ülestruktureeritud eluga toime tulla. Magdalena ei ole ju mingi tobuke, vaid

naine, kes tahab õõnestada meeste ja naiste vahelist võimumängu. Tema teab väga hästi, et ei saa olla printsess ja valitseja korraga, nagu Hannah usub. Ja mis Sebastianisse puutub, siis ma ei räägiks temast iial kui „tossikesest“. Pigem on temas võimetu raev, aga ta näeb meie maailma väga selge pilguga, mida minagi endale tahaksin.

Aga miks on need tegelased nii koomilised?

Rinke: Kui aus olla, siis ma ei lähene komöödiale nii žanritüübiliselt. Saksa teatrimõistmises aetakse komöödiat alatihti segamini mingi ühekülgse „peksa-käsi-vastu-reit“ lõbustamisega. Minu jaoks on koomika ehedam, kui see tuleneb traagilisest ebaõnnestumisest. Kui mu näidendite puhul ei töötata tegelaste tõsiste muredega, siis ei ole need ka naljakad. Koomika on tõsine asi.

Aga kellel neist tegelastest on õigus?

Rinke: Kõigil. Kõigil! Näitekirjanik peab kaitsma igaüht oma tegelastest. Mõelge või Shakespeare'i Richard III peale!

Mis teeb näidendi elavaks, kas teie oskus oma kaasaegseid teravalt ja tähelepanelikult vaadelda?

Rinke: Selle näidendi puhul on näha, et see ei ole oma žanris kindel, et see balansseerib või kiigub koomilise ja traagilise vahel.

Kas selleks, et niimoodi kirjutada, peaks tundma „Kes kardab Virginia Woolfi?“ või Yasmina Reza loomingut?

Rinke: Noh, kahju see ju ei tee.

*Sokrates arvas,
et kui meie kõikide õnnetused
laotaks suurde ühisesse kuhja,
millest igaüks peab endale võtma
võrdse osa,
siis rahulduks enamik inimesi
sellega,
kui saaksid omaenda õnnetuse
tagasi võtta ja lahkuda.*

Plutarchos

*Ei suurim olemasolev rikkus,
ei masside austus ja imetlus
ega ka miski muu,
mis tuleneb määramatutest
põhjustest,
ei suuda lahustada
hinge rahutust
ja tuua märkimisväärset rõõmu.*

Epikuros

*See näidend on ka suur
ja detailne mäng
ümber selliste habraste mõistete
nagu pühendumus, armastus
ja tähelepanu
ning selle,
kas ja kuidas need mõisted
veel üleüldse meie tänase tempo,
iseseisvuse ja kogu meie ilusa
ülestruktureeritud eluga haakuvad.*

Moritz Rinke

KASUTATUD MATERJALID

Moritz Rinke bio- ja bibliograafiad internetis:

www.rowohlt.de/autor/moritz-rinke.html

www.kiwi-verlag.de/autor/moritz-rinke/1072/

de.wikipedia.org/wiki/Moritz_Rinke

[www1.muelheim-ruhr.de/kunst-kultur/theater/
stuecke/moritz_rinke/178](http://www1.muelheim-ruhr.de/kunst-kultur/theater/stuecke/moritz_rinke/178)

[literaturfestival.com/autoren-en/autoren-2010-en/
moritz-rinke](http://literaturfestival.com/autoren-en/autoren-2010-en/moritz-rinke)

Armgard Seegersi intervjuu Moritz Rinkega ajalehes
Hamburger Abendblatt (12. märts 2013)

Sandra Heinrici vestlus Moritz Rinkega raamatus
„Ich gründe eine Akademie für Selbstachtung.“:
Moritz-Rinke-Arbeitsbuch“ (koostaja Kai Bremer,
Verlag Peter Lang 2010)

Ole Spata foto Moritz Rinkest

Danel Rinaldo fotod lavastuse trupist

lavastusjuht Andrus Jõhvik
pealavameister Kaido Päästel
vanem-lavameister Ando Loosaar
lavameistrid Lauri Allikas, Fred Laur, Jaan Laur,
Janek Lipponen, Sergei Peetso
dekoratsioonide valmistajad Kaido Päästel, Viljar Viik
butafoor-dekoraator Kaido Torn
tekstiilide värvija Anu Heinsalu-Diževski
kostüümiala juhataja Ester Kasenurm
kostüümide õmblejad Urve Kasenurm, Urve Enne,
Epp Mõts
grimmiala juhataja Ivi Smeljanski
grimeerijad Sirle Teeäär, Karina Pajunurm
kostümeerijad Kärt Tähtse, Kairi Õisma
inspitsient-rekvisiitorid Anu Hövel, Astrid Kivila,
Silja Koppel
heliala juhataja Siim Rohtväli
helimeistrid Tarmo Jürgens, Janek Vlassov
valgusala juhataja Margus Vaigur
valgusmeistrid Kasper Jürimäe, Jaan Laur, Ivar PETERSKIH
videoala juhataja Argo Valdmaa
videomeister Elar Palmiste
muusikajuht Feliks Kütt
kommunikatsioonijuht Mari-Liis Pärn
trupijuht Aigi Veski
administraator Ain Miilberg
haldusjuht Kaido Lüll
dramaturg Anne-Ly Sova
peakunstnik Liina Unt
loominguline juht Ingomar Vihmar
teatrijuht Roland Leesment

*Kava koostas Anne-Ly Sova, kujundas Ilona Rääk
Lavastuse plakati kujundas Kadri Hallik*

*SA Endla Teater 108. hooaeg
Keskväljak 1, Pärnu 80010
kassa 442 0666, info 442 0667
www.endla.ee*

